

Edebî Eleştiri Dergisi

(Journal of Literary Criticism)

Cilt 1, Sayı 1, Aralık 2017

YÜKLENME TARİHİ: 04.12.2017 KABUL TARİHİ: 27.12.2017 YAYIN TARİHİ: 29.12.2017

Ulaş BİNGÖL

Dr., Dicle Üniversitesi Ziya
Gökalp Eğitim Fakültesi Sosyal
Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü
ulasedebiyat@gmail.com
ORCID ID:0000-0003-3093-1036

**AKADEMİK ELEŞTİRİ HAKKINDA
BAZI DİKKATLER**

**SOME REMARKS ON ACADEMIC
CRITICISM**

ÖZ

Bir edebî eserin estetik değerinin ortaya konulup okuyucuyla buluşturulmasında edebiyat eleştirisine önemli vazifeler düşer. Eleştirmen, eserin estetik değerini ortaya koymaya çalışırken aynı zamanda anlamsal olarak kapalı yönlerini açıklığa kavuşturup okuyuculara eseri anlamaları noktasında yol gösterir. Edebiyat eleştirisinin ilke ve kurallarının belirlenmesinin geçmişi son yüzyıllara dayansa da bir olgu olarak edebiyat eleştirisinin kökeni Platon ve Aristoteles'e kadar götürülebilir. Nitekim Platon ve Aristoteles'ten bu yana, eleştirinin mahiyeti hakkında değişik görüşler dile getirilmektedir. Edebiyat eleştirisi yaklaşımları söz konusu görüşler neticesinde ortaya çıkarlar. Edebiyat eleştirisi tarihine kısaca göz gezdirildiğinde izlenimcilik, yapısalcılık, göstergebilim, biçimcilik, Marksist estetik, tarihselcilik, yeni tarihselcilik, post-yapısalcılık, Yeni Eleştiri gibi edebiyat kuramlarının öne çıktığına tanık olunur. Esas itibarıyla bir kuram olmamasına karşın akademik eleştiri de bir edebiyat eleştirisi yaklaşımı olarak kabul görmeye başlamıştır. Akademik eleştiri, üniversitelerin ilgili alanlarında uzman olan akademisyenlerin edebî metinleri bilimsel ilkeler çerçevesinde incelemesine göndermede bulunan faaliyetin adıdır. Bu çalışmanın amacı, akademik edebiyat eleştirisinin bazı sorunlarını incelemek ve bu sorunlarla ilgili birtakım öneriler sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Akademik Eleştiri, Eleştiri, Estetik, Estetik Yargı, Felsefe.

ABSTRACT

Literature critique is very important in determining aesthetic value of a literary work. When critic tries to yield up aesthetic value of a literary work, he also guides readers so that they understand literary work clearing up semantically ambiguities of literary work. Even though determining history of literature critique's principles and rules base on last centuries, literature critique as a phenomenon origin is based on Plato and Aristotle. There are different critical approaches, different opinions are expressed about the nature of criticism and the critic's task. When it is dipped into the history of criticism impressionism, structuralism, semiotics, formalism, Marxist aesthetics, historicalism, new historicalism, post-structuralism and New Criticism stand out as outstanding criticism techniques. Even though academic criticism isn't a criticism approach, it has been accepted one of criticism approach. Academic criticism is name of activity that it is carried out in terms of scientific principles by academicians in universities. The aim of this work is to investigate on academic criticism's problems and offering suggestions about these problems.

Keywords: Academic Criticism, Criticism, Aesthetic, Aesthetic Judgement, Philosophy.

Giriş

Edebiyat eleştirisi, edebiyat eserinin mahiyetinin anlaşılmasında ve estetik değerinin ortaya çıkarılmasında belli ilkeler çerçevesinde yapılan çözümleme ve yorumlama faaliyeti olarak tanımlanabilir. Her sanat eseri gibi edebî eser de ancak belli bir kültür birikimine sahip kişiler tarafından incelenip değerlendirilebilir. “Eleştirmenler önemli bir izleyici türü oluşturur. Bir yapıtla ilgili hem yorumsal görüşler hem de değerlendirmeler sağlayarak yapıtın diğer yapıtlar arasındaki yerini belirlemeye yardımcı olur” (Townsend, 2002: 245). Bir edebiyat eleştirmeninin, eserin estetik değerini ortaya çıkarabilmesi için her şeyden önce eserin yazıldığı dile hâkim olması ve benimsediği eleştiri yönteminin felsefesi hakkında yeterince bilgi sahibi olması gerekir. Bu açıdan yaklaşıldığında edebiyat eleştirisinin, eser hakkında basit bir estetik yargıda bulunma uğraşı olmadığını söylemekte fayda vardır.

Eleştirmenler zamanın ruhuna uygun olarak edebî metni çözümlerinde belli ilke ve kriterleri barındıran eleştiri yöntemlerinden birini seçerler. Her eleştiri yazısında edebî metni bir bakış açısına göre ele alıp inceleyen bir yöntem mevcuttur. İzlenimcilik, göstergebilim, yapısalılık, dilbilimsel, ontolojik, yapısöküm belli başlı eleştiri yöntemleridir. Ayrıca genel anlamda bilimsel olması gerektiği düşünülen akademik eleştiri mevcuttur. Akademik eleştirinin ne tür bir eleştiri olduğu veya akademik eleştiri adında bir eleştiri türünün mevcut olup olmadığı tartışmaya açılabılır.

Edebiyat eleştirisinin kökenini Antik Yunan’a kadar götürmek, hatta daha eski zamanlara götürmek mümkündür. Esas itibarıyla edebiyat eleştirisi çözümleme ile birlikte değerlendirme olduğuna göre bir edebî eser hakkında ifade edilen her türden estetik yargı edebiyat eleştirisi çerçevesinde ele alınabilir. Aristoteles, Yunan trajedisini ele alırken değerlendirme ile birlikte çözümlemeyi de eleştiri sürecine dâhil eder. Bu şekilde edebiyat eleştirisinin önemli iki unsuru olan değerlendirme ve çözümlemeye ilk defa Aristoteles’in *Poetika*’sında rastlanılır. Bütün modern edebiyat kuramlarının kökeninin Antik Yunan’a dayandırılmasının nedenlerinden biri, Antik Yunanlıların edebî eserleri değerlendirirken kriter belirlemeleridir. Aristoteles’in *Poetika*’sının varlığına rağmen modern edebiyat eleştirisi kimi kaynaklarda XIX. yüzyılın ikinci yarısında Charles Sainte-Beuve’ün *Critiques et portraits littéraires, Causeries de lundis, Nouveaux lundis* yazısı ile başlatılır. Edebiyat eleştirisinin kuramsal bir çerçevede ilkelerinin belirlendiği dönem XIX. yüzyıldır. Pozitivizmin etkisinde kalan Hippolyte Taine’nin ırk, zaman ve ortamı göz önünde bulundurarak edebî eserleri incelemeye çalışması sistematik edebiyat eleştirisinin başlangıcı olarak değerlendirilir.

Geçmişten günümüze edebiyat eleştirisi sosyal, siyasal, ekonomik, felsefi değişimler paralelinde farklı biçimler almıştır. Edebiyat eleştirisi yöntemlerinin ortaya çıkmasını sağlayan edebiyat kuramları da söz konusu değişimlerin neticesinde doğarlar. Peter V. Zima’ya göre “modern edebiyat teorileri sadece ortaya çıktığı ve geçtiği felsefi ve estetik bağlamdan hareketle doğru bir şekilde anlaşılabilir” (Zima, 2003: 13). Zima, *Modern Edebiyat Teorilerinin Felsefesi* adlı eserinde bütün edebiyat teorilerinin bir şekilde Kant veya Hegel’in düşüncesine dayandığını ileri sürer. Gerçekten gerek Hegel’in

Estetik Üzerine Dersler I, II, III adlı eserleri gerek Kant'ın *Yargı Yetisinin Eleştirisi* adlı eseri incelendiğinde edebiyat hakkında kuramsal bilgilere önemli bir yer verildiği görülür. Bütün edebiyat teorilerinin Kant ve Hegel'e dayandığını iddia etmek zor olsa da her edebiyat teorisinin dayandığı, etkilendiği bir felsefesinin olduğunu söylemek mümkündür. Söz gelimi Marksist eleştiri Marksizm'den, alımlama estetiği fenomenolojiden, göstergebilim yapısalcılıktan beslenmiştir. Bütün edebiyat kuramları ve edebiyat eleştirisi yaklaşımlarının bir felsefeden kaynaklanmasına karşın akademik eleştirinin beslendiği bir felsefe yoktur. Çünkü akademik eleştiri, bir edebiyat eleştirisi yöntemi değildir. Her akademisyen farklı bir edebiyat kuramını esas alarak metni inceleyebilir veya hiçbir edebiyat kuramına başvurmadan daha önce başka akademisyenler tarafından uygulanan şablona göre hareket edip bir ürün ortaya koyabilir.

Akademik eleştiriyi üniversitelerin ilgili alanlarında edebî eserin estetik değerini gün yüzüne çıkarmak yerine bilimsel açıdan eseri çözümleyip incelemeye çalışan eleştiri türü olarak tanımlayanlar vardır.¹ Akademik eleştiri bilimselliğe bağlı kaldığı için estetik yargıda bulunmak yerine ulaştığı bulguları ortaya koyarak açıklamaya çalışır. Bu yönüyle akademik eleştirinin betimleyici nitelikte olduğu söylenebilir. Metin merkezli bir eleştiri yöntemi olarak gözükmeye karşın akademik eleştiri, eleştiri yöntemleri başlığı altında değerlendirilmemektedir. Çünkü akademik camiada yapılan edebiyat incelemeleri sadece metin merkezli değildir, akademisyenler değişik türden eleştiri yöntemlerine başvurarak bilimsel nitelikte olduğu iddia edilen yazılar kaleme almaktadır.²

Akademik eleştirinin hem tanımı hem ne tür bir eleştiri olduğu hakkında ciddi belirsizliklerin söz konusu olduğu aşikârdır. Terry Eagleton, *Edebiyat Kuramı* eserinde farklı edebiyat kuramlarını ve bu kuramlara bağlı eleştiri tekniklerini ele alırken akademik eleştiriden söz etmez. Yine Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri* adlı eserinde Sanatçıya, Esere ve Okura Dönük Eleştiri yaklaşımlarını sayarken akademik eleştiriye yer vermez. Aynı şekilde Tahsin Yücel *Eleştiri Kuramları* adlı eserinde edebiyat eleştirisini kuralcı eleştiri, olgucu eleştiri ve iç eleştiri diye ayırırken akademik eleştiriden bahsetmez.

Edebiyat eleştirisi hakkında yabancı dilde ve Türkçede yazılmış birçok kaynak tarandığında akademik eleştiri ifadesine yer verilmediği görülür. M. H. Abrams, *A Glossary of Literary Terms*'te genel olarak edebiyat eleştirisi yöntemlerini, niteliklerine göre dörde ayırır: 1. Mimetik Eleştiri: Bu eleştiri türünde eleştirmen, edebiyat eserlerini dış dünyanın bir yansıması olarak görür. 2. Pragmatik Eleştiri: Bu eleştiri türünde eleştirmen, edebî eserin okuyucuda bıraktığı estetik, ahlaki veya kültürel etkiye odaklanır. 3.

¹ Bk. Mahfuz Zariç (2017). Akademik Eleştiri Bağlamında Mehmet Rauf'un Eylül Adlı Romanı. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 12/5*, p. 529-558.

² Özellikle son yıllarda okur merkezli veya alımlama estetiği başlıklı çalışmaların sayısında artış söz konusudur.

Açıklayıcı eleştiri: Bu eleştiri türünde eleştirmen, edebî eser ile yazar arasındaki ilişkiye yoğunlaşarak edebî eseri yazarın hayal dünyasının bir yansıması olarak görür. 4. Objektif Eleştiri: Bu eleştiri türünde eleştirmen, edebî eseri dış unsurlardan tamamen yalıtılarak kendi iç işleyişine göre tahlil eder (Abrams, 1999: 50-54). Objektif eleştiri, akademik eleştiriye yakın olarak değerlendirilse bile her yönüyle akademik eleştiriye karşılamaz. Edward Quinn'in hazırladığı *A Dictionary of Literary and Thematic Terms*'te akademik söylem ifadesine yer verilir. Akademik söylem, akademisyenlerin çalışmalarında akademiye bağlı bir jargon geliştirmeleri anlamında kullanılır (Quinn, 2006:2). Akademik eleştiriye, üniversitelerin ilgili alanlarında akademisyenlerin akademik jargona bağlı kalarak icra ettikleri eleştiri türü olarak değerlendirmek mümkündür. Bu açıdan da yaklaşıldığında akademik eleştiri bir metin inceleme metodu değildir.

Edebiyat eleştirisi genel olarak iki şekilde yapılır: Birincisi dergi ve gazetelerde edebî eseri daha çok tanıtmaya niyetiyle yazılan yazılardır. İkincisi uzman kişilerin bir edebiyat kuramına bağlı kalarak daha çok akademik dergilerde kaleme aldıkları yazılardır. Barthes, Jacobson, Derrida, Kristeva, Goldmann gibi eleştirmenler ikinci gruba giren yazılar kaleme almışlardır. Ama bu eleştirmenlerin her biri farklı edebiyat kuramına bağlı kalmıştır. Bu bakımdan akademik eleştiriye ayrı bir eleştiri türü olarak değerlendirmek yerine üniversitelerin ilgili alanlarında akademisyenlerin bilimsel kaygılarla yazdıkları ve nesnel davranmaya çalıştıkları inceleme alanı olarak değerlendirmek gerekir.

Bazı bilimsel çalışmalarda Ahmet Hamdi Tanpınar, Mehmet Kaplan, Güzin Dino, Kenan Akyüz, Adnan Berk, Berna Moran, Akşit Göktürk, Tahsin Yücel gibi kişiler akademik eleştirinin temsilcileri olarak gösterilmiştir³. Akademisyenler tarafından yapılıyor olması, akademik eleştirinin en temel kriteri olarak gösterilmiştir. Bilimsellikten yana tavır koyan akademik eleştirinin daha çok metin merkezli olduğu ve genellikle teknik konulara yöneldiği söylenmektedir. Fakat ismi akademik eleştiri ile özdeşleşen kişilerin eserleri incelendiğinde birbirinden farklı yöntemlerle edebî metne yaklaştıkları görülür. Söz gelimi devir, şahsiyet, eser çizgisinde inceleme yapan Mehmet Kaplan'ın bütünüyle metin merkezli bir yaklaşım benimsediği söylenemez. *Şiir Tahlilleri I* adlı eseri incelendiğinde Kaplan'ın zaman zaman metin hakkında kişisel yargılarına rastlanır. Örnek teşkil etmesi açısından Kaplan'ın Süleyman Nazif'in *Dâussıla* adlı şiiri hakkındaki şu yorumuna bakmakta fayda var:

Süleyman Nazif büyük bir şair değildir. Bunun sebebi almış olduğu çeşitli tesirleri hazmederek ve aşarak, kendine has bir şiir vücuda getirememesidir. Bununla beraber *Dâussıla* şiiri güzel bir şiirdir. Şair dil musikisi ile göze hitap eden unsurlar ve muhteva arasında bir ahenk kurmağa muvaffak olmuştur. (...) Şiirin sonunda özleyiş duygusu, dil ve ifadesi güzel olmasa da sadece jestle

³ Hasan Özçelebi (2006). *Cumhuriyet Döneminde Edebî Eleştiri*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, s.103.

anlatılmıştır: vatanını özleyen şair “bulutlardan semâ-yı şarkı sual eder” (Kaplan, 1997: 136-137).

Görüldüğü üzere Mehmet Kaplan, *Dâussıla* şiirini tahlil ederken estetik yargılarda bulunur. Estetik yargılar tamamıyla öznel değildir, belli kriterlere göre biçimlenirler. Fakat bir estetik yargı daima nesnellüğün dışında bir yerde durur. Mehmet Kaplan, edebî eserleri tahlil ederken muhteva ile üslup arasındaki bütünlüğe daima dikkat ederek edebî eserin özgün olan yönünü ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Değerlendirmelerini edebiyat sanatının sınırlarında kalarak yapan Kaplan, yine de edebî eserin sosyoloji veya tarihte olduğu gibi incelenemeyeceğini belirtmiştir.

Edebiyat eleştirisi farklı bilim dallarından faydalanabilir fakat daima temel uğraş alanı sanat olduğundan sanatın ilkelerine bağlı kalmak zorundadır. Çünkü araştırma nesnesi olan edebî eser sıradan bir madde olmadığından bütünüyle bilimsel yöntemlere göre değerlendirilip tahlil edilemez. Edebî eserleri her yönüyle bilimsel yöntemlerle inceleyen yaklaşımlar vardır, fakat günümüzde bu yaklaşımlar giderek terk edilmiştir. Terry Eagleton, yapısalcılığın edebî eseri laboratuvara soktuğunu söyleyerek eleştirir. Ona göre en katı nesnel analizler bile yorum ögesini, dolayısıyla özneliği söylemez (Eagleton, 2004: 154).

Bir edebiyat eserini bilimsel ilkelere göre çözümlemenin kendi içerisinde çelişkiler barındırdığı görülür. Eseri bazı istatistikî veriler ile veya bazı tablolarla açıklarken bile yoruma giden eleştirmen kendi kültürel birikimini devreye koyar. Başka bir ifade ile sanatsal bir eserin incelemesi yapılyorsa ister istemez kişisel yorumlara doğru bir kayma meydana gelir. Objektif olduğunu iddia eden bir edebiyat araştırmacısı bile bütünüyle objektif olamaz. Çünkü incelediği bir eseri seçerken yine kişisel zevkleri devreye girer.

Edebiyatın temel malzemesi dil olduğuna göre her türden eleştiri tekniğinin eninde sonunda dayanacağı nokta dilsel öğelerdir. Akademisyenlerin çalışmalarının da odak noktası daima dilsel unsurlardır. İster sosyolojik eleştiriye ister alımlama estetiğine göre bir metni ele alsın bir akademisyen yine de dilsel öğelerden meydana gelen bir yapı ile karşı karşıyadır. Yorumlar zaman zaman eseri aşsa da araştırmacı yorumunu eserin kendisinden başlatır. Buna göre her türden edebiyat eleştirisi yaklaşımı edebiyat sanatının temel malzemesi olan dilden bütünüyle uzaklaş[a]maz. Akademik eleştiri olarak ifade edilen eleştiri alanının da malzemesi dil olan edebiyat sanatına odaklanması beklenir.

Akademik Edebiyat Eleştirisinin Bazı Sorunları

Türkiye’de üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı ile Yabancı Diller bölümlerinde edebiyat incelemeleri uzun zamandan beri yürütülmektedir. Mehmet Kaplan, Şerif Aktaş, Orhan Okay, Kenan Akyüz, Berna Moran, Jale Parla, Tahsin Yücel başta olmak üzere Türkiye’de akademik çevrelerde edebiyat eleştirisinin gelişmesine katkı sağlayan isimler mevcuttur. Çoğu akademisyen edebiyat eserlerini incelerken daha önce yapılan çalışmalarını örnek alır. Kimi akademisyenler, Batı’dan aldıkları edebiyat kuramlarının ardındaki felsefeyi tam öğrenmeden bu kuramları Türk edebiyatçıların eserlerine uygulamaya çalışırlar. Genel olarak bakıldığında Türkiye’de şu

nedenlerden ötürü akademik çevrelerde arzu edilen düzeyde ve sayıda nitelikli çalışmalar ortaya çıkmamaktadır:

1. Bilimsellik kaygısı

Akademisyenler edebî metni incelerken bir eleştirmen gibi davranmaktan çoğu zaman kaçınırlar ve işleri gereği olabildiğince nesnel sonuçlara varmaya çalışırlar. Oysa bir edebiyat eleştirmeninin temel gayesi eserin estetik değerini belirlemektir. Parçalara ayırma, istatistiki veriler sunma, tablolarla edebiyat eserinin biçimini tasvir etme metnin anlaşılmasında önemli vazifeler görür. Fakat en nihayetinde edebiyat eseri sanatsal bir yaratımdır ve her sanatsal yaratım gibi estetik bir bakışla yorumlanmayı bekler. İster akademik olsun ister akademi dışı olsun edebiyat eleştirisi, eleştirmenin yorumuna bağlıdır. Bu yüzden akademisyenlerin yorum yaparken kültürel birikimlerinden yararlanmaktan çekinmemeleri beklenir. Eser hakkında kişisel yorumlarda bulunmak, ilkelerden bütünüyle bağımsız davranmak anlamına gelmez. Bilakis estetik disiplinine hâkim birisinin sıradan yorumlarda bulunması düşünülemez.

Her şeyden önce edebiyat eleştirisi ile pozitif bilimleri birbirinden ayırmak gerekir. Kant'tan bu yana eleştiri ile bilim arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur. Kant'a göre eleştiri sanat olarak, yalnızca beğenin edimsel olarak onlara göre işlediği fizyolojik ve dolayısıyla görgül kuralları nesnelarının yargılarına uygulamaya çalışır ve güzel sanat ürünlerini eleştirir (Kant, 2011: 152). Kant, sanat eleştirisine doğa bilimlerine olduğu gibi yaklaşmaz; sanat eleştirisinin beğeni yargısı ekseninde biçimlendiğini dile getirir. Orhan Okay'ın dediği üzere;

Eleştiri bilimsel ve objektif bir alan olarak benimseyenlere göre, eleştirinin belirli kriterlere göre yapıldığı zannedilir. Ne var ki matematikte olduğu gibi sanatta aksiyom ve postülalar olmadığından, eleştirmenin de eleştirmenlik için elinde değişmez kriterleri yoktur. O daha önce okuduğu ve olumlu değer yargısında bulunduğu örnek eserlerden zamanla oluşmuş kendi kriterlerini önündeki yeni esere uygular. Bunun için sanatta dolayısıyla edebiyatta ve edebiyat eleştirisinde nesnellik yoktur. Çünkü sanat ve edebiyat eseri nesnel değil öznelir. Öznenin öznel olana yaklaşımı da öznel olur (Okay, 2003: 782-783).

Farklı yaklaşımlar ve anlayışlar olmasına karşın edebiyat eleştirisinin çalışma malzemesinin dilsel unsurlar olması, edebiyat eleştirisinin sınırları hakkında bazı ortak düşüncelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Roland Barthes'a göre eleştirinin nesnesi bir başkasının dilsel söylemidir. Eleştiri, söylem üstüne bir söylemdir bir üst-dildir. Eleştiri doğrulukların peşinde gitmez, ancak geçerlikleri belirler. Dil, kendi içinde doğru ya da yanlış olamaz; geçerlidir ya da değildir (Barthes, 2012: 257). Eleştiri her şeyden önce bilimden ayırmak gerekir. Bilim açıklama yaparak inceler; eleştiri ise Barthes'ın dediği üzere yapıttan bir anlam üretmedir. Bilim anlamları inceler eleştiri ise üretir (Barthes, 1999: 83). Bu yüzden eleştiri bir üst dildir ve edebî bir tür olarak kabul edilir.

Aşırı bilimsel kaygılar akademisyenlerin bir metni tahlil ederken belli kalıplara göre davranmasına ve çoğu kez klişe yorumlara yönelmelerine neden olmaktadır. Oysa edebiyat eleştirisi metni çözümlerken ve metnin edebî değerini ortaya koyarken eleştirmenin yorumundan güç alır. Çoğu zaman akademisyenler edebiyat eserinin estetik değeri hakkında bir yorumda bulunmaktan kaçınırlar. Oysa belli estetik ilkelere dayanan her türlü yargının kendine göre bir geçerliği vardır. Bilimsellik kaygısı çoğu zaman araştırmacının bir yargıya varamamasına yol açar. Birçok akademik çalışmanın çözümlene yerine betimleme düzeyinde kalmasının asıl nedeni burada aranmalıdır. Bir eser hakkında yargıda bulunmak Tahsin Yücel'in de ifade ettiği üzere bir kusur olarak algılanmıştır. Kusur ortaya koymak eseri kötülemek anlamına gelmez. Edebiyat eleştirisinin yargılaması esasında bir anlamlandırma, bir değerlendirme, bir açıklamadır (Yücel, 2007: 3). Akademik eleştiri yazılarının sınırlı sayıda okuyucuya ulaşmasının nedenlerinden biri de akademisyenlerin inceledikleri bir metin hakkında yargıda bulunmaktan kaçınmalarıdır. Sürekli edilgen bir dil kullanan akademisyenler eserin edebî ve estetik değerini ortaya çıkarmak için çözümlene yapmak yerine doğrulanabilir sonuçlara ulaşmaya çalışmaktadırlar.

Akademisyen de bir metni incelerken en nihayetinde bir okurdur. Her okur gibi o da belli açılardan metinden etkilenebilir, metni alımlarken kendi bilgi birikimine göre yorumlayabilir ve kültür düzeyine göre metin hakkında bir yargıda bulunabilir. Metin merkezli okuma denemelerinde bile okuyucunun metni kendine göre anlamlandığı noktalar mevcuttur. Bu gerçekten yola çıkılırsa bilimsellik iddiasında olan bir edebiyat eleştirisi metninde yazarının kanaatlerinin olması kadar doğal bir şey yoktur. Kanaatlerin gerekli açıklamalar yapıldığı takdirde çalışmanın niteliğini artıracığı düşünülebilir.

Bilimin çalışma sahası, realitesi olan varlıklardır. Bir masa, bir hava olayı, sosyal çatışmalar bilimin çalışma konusu olabilir. Bütün sanat eserleri gibi edebiyat eserlerinin de bir reel yönü bir de irreal yönü mevcuttur. Her sanat eseri dış dünyadaki bir malzemedan yararlanarak ortaya çıkar. Bir heykel taştan, bir müzik parçası seslerden, bir edebî eser kelimelerden meydana gelebilir. Sanat eserinin reel yönü bilimsel yöntemler ile incelenebilir. Söz gelimi bir şiirde kaç tane fiilin, kaç tane zarfın ve ne türden sıfatların kullanıldığı hakkında bir dilbilimsel inceleme yapmak mümkündür. Ya da eseri bağdaşık, tutarlı, amaçlı, metinlerarasılık gibi metinsellik ölçütleri çerçevesinde ele alıp somut verilere ulaşılabilir. Böyle bir çalışma eserin reel yönü hakkında birçok açıklama sunabilir. Bu tür çalışmaları edebiyat eleştirisinden ayrı tutmak gerekir. Çünkü böyle çalışmalar, eserin estetik ve edebî yönünü ortaya çıkarmadıklarından eleştirinin tabiatından uzak kalmışlardır. Edebiyat eserinin realiteyi aşan yönünü ise sadece bilimsel yaklaşımlarla ortaya çıkarmak mümkün değildir. Bir edebî eserin irreal yönüyle doğrudan bağlantılı olan estetik değeri ancak okuyucunun yorumları ile ortaya serilebilir. Çünkü sanatın irreal yönünü ortaya koyacak bilimsel, kesin ölçütler mevcut değildir.

Bir edebî eser okuyucudan/araştırmacıdan bağımsız bir şekilde vardır. Okuyucu onu okumadan varlığından haberdar olabilir. Fakat edebî eserin büyük ölçüde estetik yönünü oluşturan irreal yönüyle eseri okumadan temasa geçemez. Alımlama estetiğinde de vurgulandığı gibi her okuma edimi metni yeniden anlamlandırma sürecidir. “Her okur kendi yaşam deneyiminden ortaya çıkar, kendi birikimlerinden yararlanır. Ve metinle hesaplaşır, ona ruh ve anlam verir. Yapıtı yaratan ona can veren yazar[dır], ama yaşamasını sürekli kılan, ona oksijen sağlayan okurdur” (Özbek, 2005: 8). Bilimsel çerçevede bir metni çözümleme iddiasında olan akademisyen de bir okurdur. Her okur gibi onun da bir beklenti ufku vardır. Metni çözümlenmeye girişmeden önce zihninde beklenti ufkuna göre yeniden inşa eder. Bundan dolayı bilimsel olmaya çalıştığında da çözümlenmelerine kendi duygularından, düşüncelerinden bir şey katar. Başka bir ifadeyle metni çözümlerken bir akademisyenin kendinden bir şeyler katması yadırganmamalıdır. Sürekli kendisini dışarıda tutmaya çalışan ve bilimsel olma uğraşı ile kendi “ben”ini silmeye çalışan bir akademisyen esas itibarıyla edebiyat sanatının doğasına aykırı davranır. Onur Bilge Kula’nın dediği üzere “yazınsal yapıtların üretimi, okunması, yorumu ya da eleştirisi öznelidir. Bu özellik nedeniyle, yazınsal yapıtlara ilişkin yargılar ya da değerlendirmeler, kesin bilimsel doğrularmış gibi sunulamaz ve genelleştirilemez” (Kula, 2008: 190).

2. Akademisyenlerin metni incelerken kariyer amacını gütmeleri

Edebiyat eleştirisi, eserden hareketle yeni bir dil oluşturma faaliyetinin adıdır. Eleştirmenin bu üst dili meydana getirebilmesi için gerekli donanımına sahip olması beklenir. Akademisyenler tarafından yapılan metin tahlillerinin çoğu kez özgün olmaması ve felsefi derinlikten yoksun olmasının bir nedeni de akademisyenlerin metni tahlil ederken kariyer amacını gütmeleridir. Şüphesiz Türkiye’de akademisyen olup ciddi metin tahlilleri yapan kişiler vardır. Mehmet Kaplan, Orhan Okay, Berna Moran, Şerif Aktaş, Jale Parla bu isimlerden sadece bazılarıdır. Akademisyenler metin tahlil ederken her şeyden önce çalışmalarının kabul görmesine odaklandıklarından var olan teknikler üzerinden gitmeyi yeğlerler. Daha önce başkaları tarafından denenilen yollardan geçerek metin tahlil etmenin dışarıdan gelecek birçok eleştiriye engelleyeceği düşüncesinde olan akademisyenler, kendi yorumlarını da çoğu zaman gizlemeyi tercih ederler. Hâlbuki edebiyat eleştirinin niteliğinin artmasında yeni bakışlara gerek duyulur. Yeni bakışların ortaya çıkabilmesi için de akademisyenlerin belli bir felsefeden beslenerek yeni yollar denemeleri gerekir.

Nüket Esen, Türkiye’de üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde nitelikli çalışmaların çıkmadığını, akademik çevrelerde yapılan nitelikli edebiyat eleştirisinin yabancı diller bölümünde bulunan hocalar tarafından yazıldığını söyler. Ona göre yabancı diller bölümündeki hocaları ayrı bir kategoride değerlendirmek gerekir. Esen, akademiye belli bir dil kullanımının beklendiğini ve birtakım çekincelerin akademisyenlerin sağlıklı çalışmalar yapmaları önünde bir engel olarak durduğunu söyler (Esen, 2014: 123). Kabul görme arzusu veya kariyer endişesi olan birçok akademisyen, çalışmalarında yorumdan uzak durmayı tercih eder. Eserleri yorumlarken bile

kendi “ben”ini silmeye çalışan akademisyenler bir sonuca varmak yerine yuvarlak cümleler kurar.

3. Akademisyenlerin felsefe ve estetikten yeterince yararlanmamaları

Akademik çevrelerde yapılan eleştirinin kurumsallaşmasını sağlayabilmek için estetik disiplininin ve felsefeden yararlanmak gerekir. Modern eleştiri yöntemlerinin çoğu Batı üniversitelerinde ders veren hocalar tarafından geliştirilmiştir. Barthes’ten Derrida’ya modern eleştiri yöntemlerinin gelişmesine katkı sağlayan birçok kişi üniversite hocasıdır. Batı’da sürekli yeni kuramların ortaya çıkması, edebî metni yorumlarken yeni yolların denenmesi edebiyat eleştirisinin canlı olmasını sağlamıştır. Batı üniversitelerinde edebiyat eleştirisinin felsefeden beslenmesi ve estetik disiplininin yararlanması, nitelikli çalışmaların ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Sadece edebî metinlere değil, bütün yaşama bir felsefe penceresinden bakmak kişinin yorum gücünü artırdığı gibi düşünce edimini de sistemleştirir. Çünkü felsefe aynı zamanda düşünceyi terbiye etmek demektir. Ayrıca bir felsefeyi benimseyen kişi olayları farklı şekillerde yorumlayabilme ve değerlendirme yetisi elde eder. Bu açıdan yaklaşıldığında felsefe öğrenmek akademisyenlerin nitelikli eserler ortaya koymasında hayati bir öneme sahiptir.

Türkiye’de akademik eleştirinin önündeki en büyük engellerden birisi de akademisyenlerin felsefeye uzak durmasıdır, denilebilir. Hâlbuki bugün akademisyenler tarafından kullanılan birçok modern eleştiri tekniği bir felsefeden doğmuştur. Modern eleştiri tekniklerini geliştiren Batılı düşünürler ise felsefede yaşanan değişimlere dikkat etmiş, yeni ortaya çıkan felsefelerden olabildiğince yararlanmaya çalışmışlardır. Bu konuda verilebilecek en güzel örneklerden birisi Derrida’dır. Derrida, yapısalcı felsefenin eleştirildiği postyapısalcılık çerçevesinde yapısöküm tekniğini geliştirir. Yapısöküm gibi alımlama estetiğinin de dayandığı bir felsefe vardır. Heidegger ve Gadamer gibi isimlerin hermeneutik alanına kazandırdıkları yeni bakışlar, alımlama estetiğinin doğmasını doğrudan etkilemiştir. Alımlama estetiğine göre yapılan bir çalışmanın nitelikli olması ancak alımlama estetiğinin ardındaki felsefenin bilinmesi ile mümkündür.

Günümüzde edebî eserin tek bir anlamının olduğu ve eleştirmenin bu anlamı ortaya çıkarmaya çalıştığı görüşü terk edilmiştir. Göstergibilim, alımlama estetiği, yeni tarihselcilik gibi günümüzün popüler metin inceleme teknikleri edebî esere çok anlamlı bir yapı olarak yaklaşırlar. Aynı zamanda bir okuyucu olan akademisyenlerin günümüzde değişen yaklaşımlar paralelinde metne yaklaşması olumlu karşılanabilir. Fakat Türkiye’de birçok akademisyenin yeterli düzeyde yabancı dil bilmemesi, Batı’da eleştiri alanında yaşanan gelişmeleri yakından takip etmemesine yol açmaktadır. Yabancı dil bilen bir akademisyenin Batı’dan aldığı bir eleştiri yöntemi zaman içerisinde diğer araştırmacılar tarafından da taklit edilmekte ve böylece birbirinin kopyası olan çalışmalar ortaya çıkmaktadır. Bugün Türkiye’de

popüler olan yapısalcılık gibi metin inceleme yöntemleri Avrupa ve Amerika'da 1960'larda yerini postyapısalcılığa bırakmıştır. Yine Türkiye'de günümüzde moda haline gelen alımlama estetiği 1960'larda ve 1970'lerde Almanya ve Fransa'da gündemi meşgul etmekteydi.

T. S. Eliot, her kuşağın kendi edebiyat eleştirisini oluşturması gerektiğini söyler. Ona göre “her kuşak sanat anlayışına kendi değer yargılarını, sanattan beklentilerini beraberinde getirir ve sanata kültür içinde verdiği yeri buna göre tayin eder” (Eliot, 2007: 244). Sosyal, siyasal ve ekonomik şartlarda yaşanan değişimler edebiyatın mahiyetini de değiştirir. Değişen edebiyatın mahiyetinin sağlıklı olarak incelenmesi ancak değişen şartlar üzerinde yoğunlaşan felsefi bakışların edinilmesi ile mümkün olur. Batı'da edebiyat inceleme tekniklerinin sürekli değişmesi ve çeşitlilik göstermesi, araştırmacıların sürekli yeni şartlara uygun bir metot bulma arayışı ile ilişkilidir. Türkiye'de felsefe eğitimine yeterince önem verilmemesi ve edebiyat araştırmacılarının felsefeden uzak durmaları özgün bir edebiyat kuramının ortaya çıkmasını engellemektedir. Avşar Timuçin'in dediği üzere “gerçek edebiyat eleştirmeni her şeyden önce iyi bir tarihçidir, iyi bir felsefe ve sanat tarihçisidir. Gerçek edebiyat eleştirmeni kendi bilinç koşullarının oluşumu çerçevesinde felsefenin ve sanatın değişik oluşumlarını, özellikle dönüşüm noktalarındaki yani eklem yerlerindeki oluşumlarını çok iyi kavramış kişidir” (Timuçin, 2005: 19).

4. Akademik eleştirinin özgünlükten yoksun olması

Edebiyat eleştirisi aynı zamanda edebî bir tür olarak kabul edilir. Eleştirmenin edebî metne yaklaşım biçimi, metnin anlam tabakalarını açması ve kendi yorumu ile metin hakkında bir yargıya varmasının sanatsal bir vechesi vardır. Bilimsellik kaygısı ile hareket eden akademik eleştirinin böyle bir yönünün olduğu söylenemez. Temel gayesi objektif sonuçlara varmak olan bir metnin özgün olma kaygısı da yoktur. Akademik çevrelerde yapılan çalışmaların çoğu daha önce yapılmış bir çalışmayı örnek aldığından izlenen tahlil yönteminden, yapılan yorumlara ve varılan sonuçlara kadar birçok açıdan birbirinin tekrarı olan ürünlerin ortaya çıkmasına yol açar. Akademik araştırmalarda inceleme metodunun aynı olmasından dolayı belli açılardan benzerliklerin ortaya çıkması normal karşılanabilir. Fakat her edebî eser bağımsız bir bütün olduğundan yapılan yorumların ve varılan sonuçların özgün olması beklenir. Her sanat eseri gibi edebî eserlerde de kişinin değişik çıkarımlarda bulunacağı yönler mevcuttur. İster akademik çevrelerde yapılsın ister akademik çevreler dışında yapılsın edebî eleştirinin edebiyat eserlerinin bu yönüne dikkat etmesi, özgün olmasına yardımcı olur.

Nüket Esen, Türkiye'de akademik eleştirinin özgünlükten yoksun olduğunu belirtir. Onun açıklamasına göre eskiden bir yazarın hayatı, eserleri, eserlerinin özeti, eserdeki şahıslar, mekân, zaman gibi başlıklar altında incelemeler yapılmaktaydı. Modernleşme ile birlikte bir teori, çalışmanın başına konulmakta sonra yazarın eserleri bu teoriye uydurulmaya çalışılmaktadır (Esen, 2014: 141). Bir edebiyat eleştirisinin özgünlüğü yazarının yorum gücünden kaynaklanır. Bir edebiyat eleştirmeni, eserin ilk bakışta görülmeyen yönlerini ortaya çıkarabilmeli, metinde varsa anlamsal

çelişkileri tespit edebilmeli, parça ile bütün arasındaki insicamı anlatabilmelidir. Bütün edebiyat eleştirisi yöntemlerinin kesiştiği nokta yorumdur. Yorumdan yoksun bir eleştiri Nüket Esen'in de işaret ettiği üzere tek düze bir hüviyete bürünür. Bilindiği gibi yorum metinde açıkça ifade edilenden ziyade ifade edilmeyenin peşindedir. Eleştirmenden beklenen metni açmak ve metindeki anlamsal boşlukları gerektiği şekilde doldurmaktır. Yoksa zaten açık bir şekilde metinde ifade edileni tekrar ifade etmek eleştiri değildir. Sağlıklı neticelere varmak için metinden hareket etmek gerekir fakat eleştiri metni açarak bir anlamda metni de aşmalıdır. Bu türden yapılan bir edebiyat incelemesi tekrara düşmez ve özgünlüğe daha çok yaklaşır. Edebiyat araştırmacısının yorumlarının, çalışmanın bilimselliğine zarar verdiği düşünülebilir. Bunun önüne edebiyat araştırmacısı yorumlarını destekleyecek nedenler ekleyerek geçebilir.

Edebiyat eleştirisinin özgünlüğü eleştirmenin yorum gücünden kaynaklanır. Her edebî eserin incelemesi öncelikle eserin yazar tarafından anlaşılması ile başlar. Her anlama ise beraberinde bir yorumu getirir. Akademik eleştiri özü gereği bir metoda göre hareket etmek zorundadır. Eleştirmenin sürekli metoda bağlı kalma endişesi, yorum gücüne darbe vurabilir. Oysa Kant'ın dediği üzere “özgür güzellik ilkesi gereği, bir yazınsal yapıtın ne üretimi, ne de değerlendirimi/yargılanımı herhangi bir kavrama bağlanabilir” (Kula, 2008: 193). Akademik eleştiriye daha özgün yapmak için araştırmacılar edebî eserin bir sanatsal yaratım olduğunu ve estetik ilkelere göre değerlendirilmesi gerektiğini göz önünde bulundurmalıdır.

5. Bir kuram çerçevesinde metni incelerken metni kurama uydurma gayreti

Edebiyat eleştirisinin öznel/izlenimci bakışlardan kurtulup daha sistematik bir hal almasında edebiyat kuramlarının katkısı vardır. Bir kuramdan hareket etme eleştirmenin, metni tahlil ederken bir düzen ve disiplin içerisinde hareket etmesine olanak tanır. Ayrıca her kuram bir felsefeden beslendiğinden eserin yorumlanmasında eleştirmene destek sağlar. Türkiye'de akademik eleştirinin en büyük sorunlarından biri edebiyat kuramlarının ardındaki felsefeyi tam öğrenmeden metni kurama uydurma gayretidir. Genellikle bir kuram çerçevesinde inceleme yapan çalışmaların çoğunda önce kuram hakkında kısaca bilgi verilir. Daha sonra seçilen metinden tespit edilen bulgular kuramın alt başlıklarına yerleştirilir. Bu gibi çalışmalarda esasında eleştirmen, metni çözümlmek ve yorumlamak yerine metinde edebiyat kuramına uyan yönleri tespit eder. Ayrıca modern bir kuram çerçevesinde metin incelemenin daha bilimsel olacağı zannı, yapılan çalışmanın özgünlükten yoksun olmasına yol açar.

Edebiyat kuramı, edebiyatın ne olduğu ve nasıl incelenmesi gerektiği, edebî değerlerin nereden kaynaklandığı gibi sorulara cevap verir. Edebiyat kuramı söz konusu sorulara beslendiği felsefenin ışığında cevap verir. Çoğu zaman araştırmacılar, edebiyat kuramlarının ardındaki felsefeyi yeterince öğrenmeden tahlil çalışmasına yeltenirler. Oysa edebiyat kuramının beslendiği felsefe yeterince öğrenilirse metin tahlil edilirken daha sağlıklı

yorumlar yapılmasına olanak tanınır. Çünkü yorum, edebiyat kuramından değil, edebiyat kuramının ardındaki felsefeden kaynaklanır.

Edebiyat kuramlarının temel gayelerinden biri de edebiyat eleştirisine bir biçim vermektir. Avşar Timuçin'in de ifade ettiği üzere eleştiri, incelenen nesneyi gerçek yerine oturtmaktır, ona gerçek değerini vermektir. Eğer eleştiri nesneyi bağlamından koparıyorsa ve yapısal bütünlüğünü bozup onu doğal ortamından soyutluyorsa tehlikelidir (Timuçin, 2011: 45). Akademik çevrelerde yapılan bazı çalışmalar metni kurama uydurma gayretinde olduğundan metin çoğu zaman gerçek bağlamından koparılmakta ve metnin edebî değerinin ne olduğu anlaşılmamaktadır. Kuramı kural haline getirme uğraşı ve metinde kurama uyan noktaların peşine düşme alışkanlığı akademik eleştirinin önünü tıkamaktadır. Söz gelimi Yaşar Kemal'in eserlerini Marksist estetiğe göre yorumlamak mümkündür. Fakat Yaşar Kemal'in eserlerinde Marksist unsurların peşine düşmek edebiyat eleştirisi açısından tehlikelidir. Bilindiği üzere Marksist estetik Marksist düşünceden doğmuştur. Marksist düşünce ise XIX. yüzyılda Avrupa'da yaşanan sosyal ve siyasal olaylardan bağımsız olarak ortaya çıkmamıştır. Marksist estetik dizgeleştirilirken Avrupa'nın sosyal, siyasal ve düşünce yapısı göz önünde bulundurulmuştur. Yaşar Kemal'in eserlerinde Marksist estetiğe göre yorumlanacak birçok hususa rastlanılabilir. Fakat Yaşar Kemal'in eserlerini olduğu gibi Marksist estetiğe göre yorumlamak mümkün değildir. Çünkü onun eserlerinde Anadolu'nun kültürü, tarihi, sosyal yapısı ve değerleri belirleyici birer unsur olarak yer alır.

Türkiye'de akademik eleştirinin yukarıda sayılan problemlerine ek olarak metin çözümlemesi ve yorumlaması yerine daha çok tematik incelemelerin yapılması gösterilebilir. Tematik inceleme de edebiyat eleştirisinde bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Fakat tematik inceleme de olsa edebiyat eleştirisinin bir değerlendirmede ve estetik yargıda bulunması beklenir.

Sonuç ve Öneriler

Akademik eleştiri, bir eleştiri türü olmaktan ziyade akademisyenler tarafından edebiyat eserlerinin bilimsellik kaygısı ile ele alınıp incelendiği bir alan olarak değerlendirilebilir. Akademik eleştirinin en temel özelliği olan bilimselliği aynı zamanda en zayıf yönünü oluşturur. Edebiyat eleştirisi; özü gereği yorumlar, değerlendirir ve estetik yargıda bulunur. Oysa akademik çevreler, bir eseri incelerken bilimsellikten kopmama adına yorumlamadan ve değerlendirmeden olabildiğince kaçmaktadırlar. Northrop Frye'nin dediği üzere “edebî eleştirinin konusu sanattır ve açıkça görülüyor ki eleştirinin kendisi de bir sanattır” (Frye, 2015: 28). Akademik eleştiri sanattan uzak, bilime yakın durma iddiasındadır. Bu niteliğinden dolayı akademik edebiyat eleştirisi, eleştirmenin edebiyat eseri hakkında yorum yapma alanını kısıtlamaktadır ve eleştirinin belli ilkeler yerine bazı kalıplar içerisinde yürütülmesini ön görmektedir.

Edebiyat incelemelerinin bilim ile olan münasebeti uzun zamandan beri tartışılmaktadır. Edebiyat incelemelerinin her yönüyle bilimsel kriterlere uyması gerektiğini iddia eden kişiler ve görüşler olmasının yanında edebiyat

incelemelerinin bilimsel kriterlere göre incelenemeyeceğini ileri sürenler de mevcuttur. Berna Moran günümüz edebiyat eleştirisinin durumunu şu şekilde özetler:

Bugün edebiyat tartışmalarında estetik ve estetik-dışı ölçütler çatışması süregelmektedir. Edebiyat eserlerinin çoğunda bu iki çeşit değer de yer alır. Gelgelelim eseri değerlendirmek için elimizde hazır bir cetvel, bir terazi yok. Hayatla sarmaş dolaş edebiyat eserlerinin sadece yapısını dikkate almak ve hayat değerlerine gözümüzü kapamak kısır bir yöntem olur. Ne ki yan etkilere önem verenler eserin yapısı üzerinde biçimciler kadar titizlikle durmadıkça onların da ölçütleri bir sanat eserinin hakkını vermekle yetersiz kalacaktır (Moran, 2008: 333).

Edebiyat eleştirisinin bilimdeki gelişmelerden etkilenmemesi, bilimsel bir teknikten yararlanmaması düşünülemez. Fakat edebiyat eleştirisinin, eseri laboratuvara sokmasının en büyük sakıncası eserin sanat niteliğinin göz ardı edilmesidir. Akademik eleştirinin de eserin sanat niteliğini daima göz önünde bulundurarak tahlile girişmesi edebiyat eleştirisinin bir gereği olarak düşünülmelidir.

Akademik eleştirinin niteliğinin artırılması ve daha özgün çalışmaların ortaya konulabilmesi için şunlar yapılabilir:

1. Edebiyat eleştirisi bütünüyle objektif olamayacağına göre edebiyat araştırmacısının estetik ilkeler çerçevesinde biçimlenmiş yorumlarına yer vermesine olanak tanınmalıdır.
2. Edebiyat araştırmacının yorumlama ve değerlendirme yetisinin artırılması için özellikle yüksek lisans ve doktora ders dönemlerinde felsefe, hermeneutik, retorik ve estetiğe yer verilmelidir.
3. Edebiyat eseri, dil ile icra edilen bir sanat olduğuna göre dilin sanata dönüşürken değişime uğradığı, sıradan bir yazılı metin ile edebî metin arasındaki ayrımların olduğu daima göz önünde bulundurulmalıdır. Edebiyat eserinin sanat yönünü edebîlik oluşturduğuna göre edebîliği sağlayan unsurlara sürekli dikkat edilmelidir.
4. Çağdaş edebiyat kuramlarından birini esas alarak metin tahliline girişildiğinde daha sağlıklı ve özgün çalışmalar ortaya koymak için edebiyat kuramının beslendiği felsefe iyice araştırılmalıdır. Edebî eseri incelerken bulguları edebiyat kuramına uydurmak yerine yorumlamayı tercih etmek gerekir.
5. Edebiyat araştırmacısı değerlendirme ve yorum yaparken “ben” dilini kullanmaktan çekinmemelidir. Akademik çalışmalarda gerekli açıklamalar ve destekleyici görüşlere yer verildiği takdirde araştırmacının eser hakkındaki çözümleyici yargıları önemlidir.
6. Edebiyat araştırmacısının daha önce yapılmış çalışmalardaki şablonlardan hareketle özgün bir çalışma oluşturması zordur.

Araştırmacı daha iyi bir ürün ortaya koyabilmek için önceden yapılmış olan çalışmalardan yararlanabilir. Fakat çalışmanın büyük bir kısmını önceden yapılmış çalışmalara göre düzenlemek özgünlüğe ciddi darbe vurur. Daha önce kullanılan şablonlara göre inceleme yapma, araştırmacıyı yorum ve değerlendirme yapmak yerine şablonda yer alan başlıkların altına doldurma telaşına sürükler. Araştırmacı bu gibi hatalara düşmemek için eseri tahlil ederken çıkan malzemeye göre bir şablon geliştirmelidir.

7. Akademik eleştiri, bir edebî türü incelerken o edebî türün niteliğini göz önünde bulundurarak değerlendirmede bulunmalıdır. Bunu yapmak için de estetik disiplininin ve sanat felsefesinden beslenmesi elzemdir.
8. Edebiyat, eserin yazılmasından okunmasına, değerlendirilmesinden tahlil edilmesine kadar bir sanatsal sürecin adıdır. Edebiyat eleştirisi de bu sürecin önemli bir parçasıdır. Edebiyat eleştirisi, okuyucuya eser hakkında bilgi verdiği gibi okuyucunun eseri alımlarken ilk bakışta göremeyeceği noktalar üzerinde düşünmesine de yardımcı olur. Akademik eleştiri sadece kariyere yönelik bir uğraş olmaktan çıkmalı ve edebiyat okuyucularına da hitap etmelidir.

Kaynakça

- Abrams, Meyer Howard (1999). *A Glossary of Literary Terms*. Massachusetts: Heinle & Heinle.
- Barthes, Roland (1999). *Yazı ve Yorum* (haz. ve çev. Tahsin Yücel). İstanbul: Metis Yayınları.
- Barthes, Roland (2012). *Eleştirel Denemeler*. (çev. Esra Özdoğan). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Eagleton, Terry (2004). *Edebiyat Kuramı*. (çev. Tuncay Birkan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Eliot, Thomas Stearns (2007). *Edebiyat Üzerine Düşünceler*. (çev. Sevim Kantarcıoğlu). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Esen, Nükhet (2014). *Akademik Eleştiri Alanında Aklın Kötümserliği, İradenin İyimserliği* (Söyleşi yapan: Yalçın Armağan). Monograf 2014/1, s. 123-163.
- Frye, Northrop (2015). *Eleştirinin Anatomisi* (çev. Hülya Koçak). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Immanuel Kant (2006). *Yargı Yetisinin Eleştirisi*. (çev. Aziz Yardımlı). İstanbul: İdea Yayınevi.
- Kaplan, Mehmet (1997). *Şiir Tahlilleri I*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kula, Onur Bilge (2008). *Kant Estetiği ve Yazın Kuramı*. İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Moran, Berna (2008). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Okay, Orhan (2003). *Eleştiri Üzerine Paradokslar*. Hece Eleştiri Özel Sayısı, Mayıs-Haziran-Temmuz 2003, Yıl: 7, Sayı: 77/78/79, s. 781-783.
- Özbek, Yılmaz (2005). *Postmodernizm ve Alımlama Estetiği*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Özçelebi, Hasan (2006). *Cumhuriyet Döneminde Edebî Eleştiri*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, s.103.
- Quinn, Edward (2006). *A Dictionary of Literary and Thematic Terms*. New York: Infobase Publishing.
- Yücel, Tahsin (2007). *Eleştiri Kuramları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Timuçin, Afşar (2005). *Estetik Bakış*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Timuçin, Afşar (2011). *Estetikte Anlam ve Yorum*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Townsend, Dabney (2002). *Estetiğe Giriş*. (çev. Sabri Büyükdüvenci). İstanbul: İmge Kitabevi.
- Zariç, Mahfuz (2017). Akademik Eleştiri Bağlamında Mehmet Rauf'un Eylül Adlı Romanı. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 12/5*, p. 529-558.
- Zima, Peter V. (2003). *Modern Edebiyat Teorilerinin Felsefesi*. (çev. Mustafa Özsan). Ankara: Hece Yayınları.